

Hachszaży

Kategorie: Instytucje

W maju 1940 r., tuż po zamknięciu getta, setki młodych ludzi zamieszkały w domkach na Marysinie (vide), organizując życie według wzorów kibucowych. Świadkiem rodzenia się ruchu hachszarowego, a po części jego współorganizatorem był [Jakub Poznański](#) (vide), kierujący Wydziałem Rolniczym (vide), w którego gestii pozostawał wówczas Marysin. Poznański podzielił młodzież na trzy grupy: syjonistyczną, oznaczoną literami (grupy literowe), niesyjonistyczną, oznaczoną cyframi rzymskimi, oraz gimnazjalną, oznaczoną cyframi arabskimi. Brak śladów w zachowanej dokumentacji archiwalnej daje podstawy sądzić, że grupy gimnazjalne działały bardzo krótko, a młodzież rozproszyła się wśród innych lub wróciła do rodzin.

Najliczniejsze i najaktywniejsze były grupy syjonistyczne. Utworzyły one Egzekutywę Grup Literowych (Mazkirot szel Waad Ha-Kibucim), po polsku nazywaną również Sekretariatem Grup Literowych, z siedzibą przy ul. Przemysłowej 46a. Według Izraela Tabaksblata (vide) funkcjonowały kibuce następujących partii: Ogólni Syjoniści: 4 kibuce, 180 członków, Poalej Syjon-Prawica (odpowiednio 3, 120), Hitachdut Gordonia (2, 130), Ha-Szomer Ha-Cair (1, 40), Rewizjoniści (6, 300), Judenstaatspartei (1, 40), Mizrachi (3, 100). Grup literowych było początkowo 28. Liczebność grup (kwuc) wahała się od 24 do 28, choć zdarzały się grupy składające się z 95 osób. Maksymalnie należało do nich około 1000. Grupy zmieniały liczebność w związku z opuszczaniem Marysina oraz przesunięciami w ramach domów.

Niesyjonistyczne grupy cyfrowe utworzyły z kolei Zarząd Główny Grup Cyfrowych z siedzibą przy ul. Roberta 10. Z zachowanych danych z sierpnia 1940 r. wynika, że grup cyfrowych rzymskich było 27 i należały do nich 344 osoby, w tym 277 chłopców i 67 dziewcząt w wieku od 18 do 22 lat, choć zdarzały się osoby młodsze, nawet piętnastoletnie.

W każdej grupie wyznaczono kierownika, który odpowiadał za

porządek i był zobowiązany do uczestniczenia w zebraniach zwoływanych przez Zarząd Główny Grup Cyfrowych oraz opiekun (patron). Wśród opiekunków znaleźli się m.in. Maurycy Siemiatycki (vide), Bronisław Dancygier (vide), adwokat Samuel Bronowski (vide) czy [Pinkus Gerszowski](#) (vide).

Do poszczególnych grup cyfrowych należeli ludzie, których łączyły przekonania polityczne bądź religijne. Na przykład grupa IX (siedziba przy ul. Zagajnikowej 28/32) związana była z Bundem. Należało do niej 15 chłopców i 7 dziewcząt. Kierował grupą Binem Wiener (vide), należący do młodzieżowych organizacji bundowskich Cukunft i Skif. Grupa XXVII była grupą religijną, chasydzką, stąd litera „Ch” umieszczana w niektórych dokumentach. Mieściła się w domu przy ul. Okopowej 129 i należało do niej 25 chłopców. Patronem był rabin Szmul Dawid Łaski (vide). Osobne grupy tworzyli Absolwenci Szkoły Przemysłowej (nr IX, ul. Zagajnikowa 28), kolejna grupa chasydów – nr XVII, z siedzibą przy ul. Karola Miarki 19, szkoła Kacnelsona (nr XIX, ul. Niemojewskiego 19), stowarzyszenia Bar Kochba (nr XX, ul. Brudzińskiego 7), Ha-Koach (nr XXI, ul. Zagajnikowa 9).

Opracowane zostały symbole obu grup, wyprodukowano pieczęcie i papiery kancelaryjne. Na sekretariaty przypadły obowiązki prowadzenia takich spraw, jak pogrzeby członków hachszar, wyjaśnianie spraw meldunkowych, przyznawanie zapomóg, wystawianie skierowań do szpitala, przyjęcie do gimnazjum, a także kwestie gospodarcze, w tym zamówienia produktów w Wydziale Gospodarczym oraz wywóz fekaliów.

Do pilnowania porządku w hachszarach została utworzona spośród członków milicja (Milicja Marysin II, w skrócie określana MMII). W sierpniu 1940 r. do milicji przydzielonych było 119 członków hachszar.

Najaktywniejsza działalność hachszar przypadła na lato 1940 r. Skoszarowani na Marysinie młodzi ludzie uczyli się pracować na roli, mieli pod opieką ogrody i sady. Kierowano ich również do prac przy brukowaniu dróg czy placów. Członkinie hachszar otrzymywały posady w kuchniach i biurach bądź jako opiekunki na organizowanych na Marysinie koloniach (vide). Do hachszar płynęły też zapotrzebowania na robotników do różnych prac w getcie, np. w szpitalu przy ul. Drewnowskiej czy w sierocińcach.

W niedzielę 27 lipca 1940 r. odbył się przegląd wszystkich grup w obecności Rumkowskiego. Wydarzenie to zostało szeroko udokumentowane na zdjęciach. Przełożony Starszeństwa Żydów stał na specjalnie przygotowanym podium i przyjmował defiladę młodzieży. Według informacji Jakuba Poznańskiego przeszło wtedy przed Prezesem, z okrzykiem po hebrajsku „Niech żyje książę”, około 3 tys. chłopców i dziewcząt.

Czas wolny poświęcano na kształcenie – organizowano odczyty i pogadanki z historii Żydów, Palestyny, ekonomii oraz lekcje hebrajskiego dla chętnych i zajęcia gimnastyczne. Z inicjatywy grup literowych przygotowano bogaty program upamiętniający zmarłego w sierpniu 1940 r. w Ameryce działacza syjonistycznego i twórcę Nowej Organizacji Syjonistycznej Włodzimierza Żabotyńskiego. Echem odbiły się też uroczystości organizowane ku czci Theodora Herzla i Nachmana Bialika, na które przybyło kilka tysięcy osób.

Kryzys aktywności hachszar rozpoczął się jesienią 1940 r. Doszło do rozdźwięku między ideą przysposobienia rolniczego oraz dążeniem młodzieży do samokształcenia i pracy na rzecz społeczeństwa a rzeczywistością. Późną jesienią nie było już robót rolnych, pojawiły się kłopoty z żywnością i przymus pracy. W miejsce planowanej przez młodych ludzi pracy na roli i w ogrodach pojawiło się zapotrzebowanie na krawców i szewców, w związku z planowanym uruchomieniem na Marynie resortów. Jako pierwsze rozpadły się grupy niesyjonistyczne. Od listopada 1940 r. wielu członków opuszczało swoje kwuce. Na ich miejsce przyjmowano jeszcze chętnych, ale nie miało to charakteru masowego. Osoby sympatyzujące z ruchem przychodziły na teren Marysina, już nie będąc oficjalnie w spisie skoszarowanych członków, np. Lolek Lubiński (vide) odwiedzał swoich kolegów na Marysinie jeszcze w styczniu 1941 r. Ostatecznie hachszary uległy likwidacji w marcu 1941 r.

Ruch hachszarowy odegrał bardzo ważną rolę w życiu młodzieży i miał wpływ na kolejne fazy życia w getcie. Zamieszkanie na Marysinie, znalezienie się wśród osób zbliżonych wiekiem i poglądami, możliwość samodzielnego zaangażowania się w realizowanie w praktyce założeń życia kibucowego, do czasu wojny omawianych teoretycznie, pozwoliło tym młodym ludziom uniknąć problemów, które dopadły wówczas pozostałą część społeczeństwa

getta. Nie dotykało ich bezpośrednio widmo głodu, gdyż mieli pola uprawne i prawo do korzystania z plonów. Posiadali mieszkania, które własnymi siłami porządkowali i wyposażali. Zarządy grup troszczyły się o podstawowe potrzeby, takie jak usługi fryzjerskie, zakup proszku do mycia zębów, kontrola stanu zdrowia i kierowanie do lekarza. Społeczeństwem grup stała się z pewnością działalność kulturalna oraz nauka. Idealny świat kibucu odsunął na kilka miesięcy problemy, z jakimi w „mieście”, jak nazywano getto w odróżnieniu do Marysina, zderzały się ich rodziny. Ruch ten nie wygasł całkowicie, choć przestał mieć charakter masowy i nie był oparty na strukturze hachszar (vide Nieformalne grupy młodzieżowe).

Ewa Wiatr

Źródła

AŻIH, 301/634, Relacja Izraela Tabaksblata, s. 7; APŁ, 278/1145, Wykazy zaproszonych gości, skierowania, spisy imienne, k. 33-43, 138; ibid., 278/1153, Członkowie grup rolniczych, k. 18, 87, 101, 106; ibid., 278/1142, Członkowie grup rolniczych, k. 277-288.

Dziennik Lolka Lubińskiego, oprac. A. Łagodzińska, Łódź: Muzeum Historii Miasta Łodzi, 2014, s. 53; R. Kwiatkowska, Działalność młodzieżowych organizacji chalurowych w getcie, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego” 1965, nr 2 (54), s. 120-121; J. Poznański, Dziennik z łódzkiego getta, Warszawa: Bellona i Żydowski Instytut Wydawniczy, 2002, s. 32; I. (H.) Rubin, Żydzi w Łodzi pod okupacją niemiecką 1939-1945, Londyn: Kontra, 1988, s. 326; E. Wiatr, „Ruch Hachszarowy W Getcie łódzkim 1940-1941 W świetle dokumentów”. Zagłada Żydów. Studia I Materiały, 2020, nr 16, s. 55-82; E. Wiatr, „«Wyprawa W świat». Wywiady przeprowadzone w getcie łódzkim przez członków Ha-Szomer Ha-Cair [oprac. Ewa Wiatr] ”. Zagłada Żydów. Studia I Materiały, 2020, nr 16, s. 365-92.

Referencje

E. Wiatr, „Ruch Hachszarowy W Getcie łódzkim 1940-1941 W

świetle dokumentów”. Zagłada Żydów. Studia I Materiały, 2020, nr 16, s. 55-82.

<https://zagladazydow.pl/index.php/zz/article/view/644>

E. Wiatr, „«Wyprawa W świat». Wywiady przeprowadzone w getcie łódzkim przez członków Ha-Szomer Ha-Cair [oprac. Ewa Wiatr] ”. Zagłada Żydów. Studia I Materiały, 2020, nr 16, s. 365-92.

<https://zagladazydow.pl/index.php/zz/article/view/670>

Tagi

młodzież życie codzienne

Data aktualizacji: 30-07-2026

Data dodania: 18-09-2025